

Ajánló

Az adófizetők pénzéből

Az elmúlt években a nagy kiadói monopóliumok az infláció mértékénél háromszor-négyszer nagyobb ár-emelést kényszerítettek a tudományos és egyetemi könyvtárakra, amelyek a kutatók és az egyetemi oktatók nyomása alatt nem voltak képesek ellenállni a kiadók zsarolásának. Az Oktatási Minisztérium által 2001 végén aláírt szerződés értelmében kétszer annyit fizetünk egyetlen kiadó, az Elsevier nyomtatott és elektronikus folyóirataiért, mint a Magyarországnál jóval nagyobb Törökország tudományos intézményei.

Magyarországon a tudományos kutatást nagyrészt az állam finanszírozza. A kutatási eredményeket a kutatók többnyire ingyen bocsátják a folyóirat-kiadók rendelkezésére, majd ugyanezekhez az eredményekhez az állami egyetemek és kutatóintézetek könyvtárai az adófizetők pénzéből előfizetett folyóiratokból férhetnek hozzá. A folyamat nehézkes, hosszadalmas, pazarló, drága, és a kifizetett összegek igazolhatatlanul nagyok. Ráadásul, a magyar tudomány eredményeinek csak töredéke jut ilyen módon a nemzetközi nyilvánosság elé.

Bánhegyi Zsolt alapos elemzése valójában egy megfontolt javaslatot tár a tudománypolitika, a tudományos közélet elé: az akadémiai intézetek kutatói a nemzetközi példákat követve, a tudományos eredményeket egy nyilvános, mindenki számára hozzáférhető akadémiai elektronikus archívumban helyeznék el. Az itt tárolt dokumentumok bármely, széles körben használatos keresőprogram segítségével fellelhetőek lennének. Így a magyar tudományos eredmények a Cornell Egyetemen elhelyezett híres fizikai elektronikus archívumhoz hasonlóan azonnal a nemzetközi tudományos élet részévé válnának. Az archívum létrehozása alig igényel befektetést: az ingyenes program letölthető az internetről, szinte szakértelem nélkül telepíthető, az MTA által meghatározott kutatói kör tagjai maguk helyezhetik el írásaikat az elektronikus archívumban. A bárki számára kutatható archívumot az MTA egyik intézetében működő, nagyobb teljesítményű számítógép tárolná.

Vannak tudományágak, ahol a késlekedésnek nem csupán a tudósok hiúsága látja kárát. Az orvosi, közegészségügyi kutatások eredményeinek gyors megismerése sokszor életet menthet. A nyilvános elektronikus archívumok megjelenése megváltoztathatja a nemzetközi tudományos publikálás, a tudomány művelésének eddigi igazságtalan, sokszor erkölcsileg igazolhatatlan szabályait. A magyar tudomány eredményei hozzáférhetővé válnának azok számára, akikre ezek az eredmények tartoznak. Ha sokan követik a példát, az adófizetők pénzének nagyobb részét lehet majd fontos tudományos kutatásra fordítani, mert kevesebb kell majd hozzájárulni a kiadók részvényeseinek profitjához.

Rév István